

Urdaibai biosfera erreserba

Landa-eremuaren funtsezko balioa lurraldearen garapen iraunkorra bermatzeko

Xabier Arana Eiguren
Urdaibai biosfera erreserbako zuzendaria
Ingurumen eta Lurralde Antolamendu saila
EUSKO JAURLARITZA
Udetxea jauregia (Gernika-Lumo)
urdaibai@ej-gv.es
www.euskadi.net/urdaibai

Funtsezko hitzak: **Urdaibai, lurraldea, iraunkortasuna, ondarea, naturaren zerbitzuak, gizarte-aniztasuna, jakintza, partaidetza.**

Urdaibain, 2005eko uztailaren 27an

0.- Laburpena

UNESCOk biosfera erreserba izendatu ondoren, 1989. urtean Eusko Legebiltzarrak Urdaibaiko Legea onartu zuen. Urrats horiek bidea ireki zuten Busturialdean kokaturiko lurraldea eta gizataldeak iraunkortasunaren bila abiatzeko.

Urdaibai biosfera erreserbaren planifikazioan eta kudeaketan landa-eremuak funtsezko eginkizuna betetzen du, esparru honetan baitaude ondare naturalaren eta kulturalaren aparteko balioak, baita gizarteak behar dituen zerbitzuak eta baliabideak ere. Gainera, landa-gizartea ere ezin dezakegu ahaztu.

1.- Urdaibai biosfera erreserba

Bizkaiko kostaldean kokatuta dagoen lurralde honek Oka ibaia du bizkarrezur, Mundakako itsasadarra bihotz eta Izaro uhartea begirale nekaezin. 22.000 hektareako azaleran, 22 udalerri hartzen ditu bere baitan, eta 44.000 biztanle. Horietatik, Bermeoko eta Gernika-Lumoko hiribilduetan biltzen dira gehienak, beste herrixka txikiagoetan bizi direnekin batera, nahiz eta landa-eremuetako herritar franko zenbatu ahal den arroan sakabanaturiko milaka baserri eta txaletetan. Baina horiek ez dira Urdaibaiko bizidun bakarrak, paisaia ezberdinetan milaka landare, animalia eta izaki ikus baikenitzake. Hauekin batera, eta inguruak erakusten duen aniztasun oparoa gozatuz, historiaurretik gaur egunera arte gizakiak lagatako ondare kulturalaren adierazpen ugari ikusiko dugu nonahi. Naturaren eta kulturaren adierazpen anitz horiek giza jardueretan era berdintsuan islatzen dira, eskualde honek bere magalean gaurdaino gorde baititu lehen sektoreko ohiko lanak, industriaren alor desberdinak eta zerbitzu munduaren ostadar oparoa.

Urdaibai biosfera erreserba, Euskal Herri atlantikoaren lagin adierazgarria da. Ez da gure naturaren edo landa-paisaiaren parke ikusgarria soilik. Garapen iraunkorra bideragarria izateko asmoz diseinatutako egitasmoa da, eta horren kudeaketa saiorako eszenatokiak Oka ibaiaren arroa eta Mundakako itsasadarraren sabela dira. Eusko Jaurlaritza, hori guztia kontuan hartuta, UNESCO erakundearen MaB programan (Gizakia eta Biosfera) oinarritu zen. UNESCOren programa hori,

jakintzan oinarrituz, gizakiak inguruarekin dituen elkarrekintzak ulertzeaz eta bide onetik eramateaz arduratzen da. Bide horretan, 70. hamarkadan, biosfera erreserbak MaB programaren baitan sartu ziren, gizakia eta natura, banandu beharrean, ondo eta luzaroan elkartzeko asmoz. Egun, 500 biosfera erreserba inguru daude mundu osoan sakabanatuta, ia 100 estatutan.

Orduan, bada, zein da Urdaibairen eginkizuna? Biosfera erreserba honen helburu nagusia garapen iraunkorra da eta, horretarako, bertako gizarte aniztasuna, landa-eremua, sistema ekonomikoa, jakintza eta partaidetza ezinbesteko aldagaiak dira. Helburu hori betetzeko, lurraldea bere osotasunean hartu da aintzat, batzuetan zuzenean eta beste zenbaitetan zeharka jardunez. Baina eginkizuna ez da biosfera erreserbaren mugetan amaitzen, Urdaibairen eskarmentua eta emaitzak zabaldu egin behar baitira Euskal Herri osora, biosfera erreserben munduko sarera eta gizateriak osatzen duen familia handira.

UNESCOK biosfera erreserba izendatu zuenean abiatu zuen Urdaibaik iraunkortasunaren bidea (orduan ekogarapena). Ondoren, Eusko Legebiltzarrak 5/1989 Legea onetsi zuen, ***Urdaibai biosfera erreserbaren babeserako eta antolamendurako***. Legearen izenburuan garapenaren alderdi guztiak agertzen ez badira ere, helburu nagusian (1. artikulua) ondo bereiz genezake arlo sozialaren eta ekonomikoaren garrantzia:

“Lege honek Urdaibaiko Biosfera-Gebenalderako berarizko lege-jaurpideak jartzea du helburu, horko lurrei, landareei, bazterraldeei (paisaia), urei, eguratsari eta orohar izadi-erapidetza (ekosistema) osoari izadiaren, zientziaren, hezkuntzaren, kulturaren, aise-aldien eta gizarte-ekonomien aldeetatik duen garrantziagatik bere onean iraun dezan babesa emateko eta bere oneratzeko”.

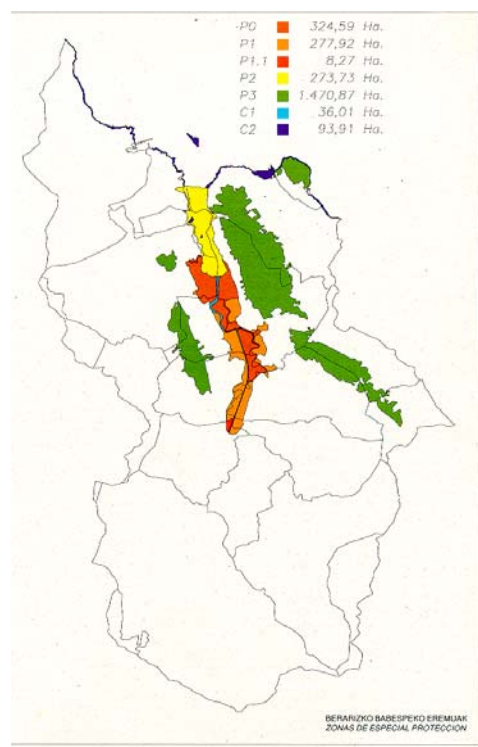
Hurrengo ataletan aztertuko dugunez, Urdaibai biosfera erreserbako lege honek landa-eremura bideratzen ditu zehaztapen nagusiak, nahiz eta lurralde osoa jarduketarako esparru bihurtu.

2.- Landa-eremua eta ingurumena: ondare eta ondasun naturalen eta kulturalen gordailua

Urdaibaiko 5/1989 Legeak, lurraldea jasaten ari zen presioa aintzat izanik, baliorik handieneko lurralde-eremuak babestu zituen zuzenean, natura eta kultura kontuan hartuz. Hain zuzen ere, Legeak

Babes Bereziko Eremutzat kalifikatu zituen honako alde hauek: itsasadarra, itsasertza, Kantauri itsasoaren aldeko artadiak eta aztarnategi arkeologikoak (zerupekoak eta kobazuloetakoak).

Beste alde batetik, lehendik sailkatuta zeuden lurzoru urbanizatu eta urbanizagarriak aipatu zituenez, Legeak lurraldearen gune nagusi biak azpimarratu zituen: alde batetik, herriak, eta bestetik, ingurumen kulturaren aldetik landa-balio nagusia zuten eremuak. Beheko planoan Urdaibaiko Legeak 1989an babesturiko aldeak ikusten dira, nahiz eta balio arkeologikoa dutenak ez bereizi, azalera txikikoak baitira.

Lurraldearen muturreko multzo nagusi biak (“naturalena” eta artifizialena) ezarri ondoren, teoriarik lurraldean baliorik handiena zuten *landa-lurreko alde naturala eta kulturala* versus *kokaleku produktiboenak eta giza habitat trinkoa* zehaztuz, Legeak agindutako ondoko tresna biok garatu eta onartu ziren:

- a) ***Erabilpen eta Kudeaketarako Egitamu Gidaria*** (15. art.).
- b) ***Jarduera Sozio-ekonomikoen Egokitzapen eta Garapenerako Programa*** (16. art.).

Erabilpen eta Kudeaketarako Egitamu Gidaria (aurrerantzean EKEG/PRUG), 1993an onartu zen eta 2003an aldaketak jaso zituen. Horren helburu nagusiak lurraldearen antolamendua eta bertako baliabide naturalen antolaketa dira, eta lurrazaleko nahiz lurrazpiko uren, bertako basoen eta landa-eremuko usadioen zaintza egin behar berezien artean daude. Edonola ere, EKEG/PRUGen edukiak azaldu aurretik (ikuskapena eginez), beharrezkoa da ondoko hau azpimarratzea: lurraldearen antolamendurako ingurumen tresna hau hirigintza planen gainetik dago (lehentasuna du).

Hona hemen lurralde antolamendurako tresna honen helburu nagusiak, eta horien artean landa-eremuak betetzen dituen eginkizun garrantzitsuak nabarmen azaltzen dira:

- “1) Itsasbazterreko, estuarioko eta sistema karstikoko ekosistema berezien babespena bermatzea.*
- 2) Dibertsitate biologikoari, baliabide genetikoei eta ingurumenaren orekari eustea.*
- 3) Multzo paisajistiko baliotsuak babestea.*
- 4) Garrantzi historiko-artistiko eta kulturalako ondasunak Urdaibaiko biosfera erreserbaren sisteman sartzea.*
- 5) Ingurumenari lotutako ondare naturalari eta kulturalari buruzko ikerketa, interpretazioa eta heziketa sustatzea.*
- 6) Aisialdiko erabilpena eta turismoa artez sustatzea.*
- 7) Landa-garapena, biztanleriaren bizi-kalitatea hobetzea eta baliabide naturalen erabilpen zentzuduna bultzatzea.*
- 8) Uraren eta geologiaren zikloi eustea eta higadura ekiditea.”*

Bestetik, EKEG/PRUGek lurralde antolamendurako ondoko kategoriak ezarri zituen:

- A) Hirigintza planeamenduak antolatu beharreko zorua (OPU) klasifikazioa
- B) Landa-lurra klasifikazioa

Landa-lurraren sailkapenean, ondoko kategoriak agertzen dira:

- a) Babes bereziko eremuak
- b) Babespeko eremuak (P)
- c) Abelur garrantziko eremuak (A)
- d) Baso eremuak (F)
- e) Landa-lur arrunteko eremuak (SRC)
- f) Landa-biztanlegune eremuak (NP)
- g) Sistema eremuak

Oso luzea izango litzateke eremu hauetan agertzen diren alde guztiak azaltzea, baina uste dugu komunikazio honen helburuak betetzeko goiko informazio laburtua nahikoa dela. Izan ere, ikusi dugunez, EKEG/PRUGek ezarritako metodologiarekin eta kategoriekin, Urdaibai osoaren zona-banaketa zehatza egin zen, eta hori biosfera erreserben hiru aldeetan ikus daiteke laburbilduta:

Biosfera erreserben antolamendua eta Urdaibai			
Gune aldea	Babes bereziko eremuak		
Tanpoi aldea		Babespeko eremuak	
Igarapen aldea			- Abelur garrantziko er. - Baso eremuak - Landa-lur arrunteko er. - Landa-biztanlegune er. - Sistema eremuak - OPU eremua

Goiko helburuak betetzeko, eguneroko jardueraz gain, EKEG/PRUGek garapen tresnak ezarri zituen: a) Lurralde Ekintzarako Egitamuak; b) Erabilpen Egitamuak; c) Programa Osatuak. Orain arte, lurraldearen zati bati dagokionez, artadien eremuko plana onartu da.

Amaitzeko, Legearen eta EKEG/PRUGen bidez, eta lurralde antolamendua eta ingurumen irizpideak tresna nagusi izanik, aparteko biodibertsitatea, baliabide natural nagusiak, ondare kultural zabala, paisaia ikusgarriak eta abelur aberatsenak babestu ziren. Azken batean, Euskal Autonomia Erkidegoko Ingurumenaren Programa Markoan (2002-2006) azpimarratzen diren helburu bi aipatu ditugu:

- 1) *Natur baliabideen eta hondakinen kudeaketa arduratsua.*
- 2) *Natura eta biodibertsitatea babestu: Sustatu beharreko balio bakana.*

3.- Landa-eremua eta gizartea: gizarte aniztasuna eta segurtasunaren bermea.

Sarri askotan, lurraldea (landa-eremuen kasuan, batez ere) erauzketarako/isurketarako espaziotzat edo kokapen-espazio fisiko soiltzat baloratzen dugu. Iraganean zalantza barik azpimarratzen zen gure inguruetako lurraldeen ekoizpenerako balio ukaezina, baina hori bigarren mailara pasatu da globalizazioarekin eta lurzorurik gabeko nekazaritzaren ametsekin. Bestalde, hiriak, neurri handi batean,

erabakiak hartzeko eta dirua irabazteko bakarrik nahi ditugunez, orain landa-eremuaren bila goaz aisialdiaz gozatzeko eta lasaitasun nahiz osasun bila, bai eguneroko joan-etorrietan edo bai asteburuetan. Beraz, kaletarren ikuspuntutik eta gaitasunetik begiratuta (diru asko eta mugikortasunerako erraztasunak), landa-eremua birkolonizatzeko edo neurri barik erabiltzeko garaia iritsi da.

Baina Euskal Herri atlantikoan, batez ere gure haran estu, txiki eta maldatsuotan, ez gara ohartzen landa-ingurunearen eginkizunak oraindik ez direla agortu, are gutxiago halako lurralde populatuetan bizi garenean. Honako ideia hauek gogoan izatea komeni da:

3.1) Gure haranetako lur lauak, urriak bezain aberatsak dira nekazaritzarako eta abeltzaintzarako.

Horrenbestez, lur hori baserritarren iraupenerako ezinbesteko kapital naturala da, elikagai osasuntsuak eskuratzeko, ogibide zahar honen ezagutza ez galtzeko, landazabalak irauteko, biodibertsitate agrologikoa kontserbatzeko, kalitate handiko paisaia zaintzeko,... Lur urbanizaezinean koherentea ote da urbanizazioa? Planeamenduak guztia (babestuta kalifikatuta dagoena izan ezik) “de facto” urbanizagarritzat hartzen duenean, lurzorua balioa zoruaren prezio bilakatzen da. Urdaibaiko helburu nagusien artean, lurzoru gozoko lur-zelaiak babestearen (1.780 ha.) erronka dago, bai porlanaren itoalditik eta bai basoko landaketa mugagabeetatik.

3.2) Landa-eremuak eta bertako biztanleek gorde duten ondare kultural baliotsua.

Biodibertsitatearekin gertatzen den bezala, oraindik ezagutu eta sailkatu ez den ondarea eta informazioa galtzen ari dira. Landa-eremuan dagoen ondare arkeologikoa, historikoa eta etnologikoa nork ezagutzen du bere osotasunean? Materiala ez den ondarea (ipuinak, abestiak, esaerak, ohiturak, usadioak, ...) ahaztu edo museo-liburu hotzetan sartuko dugu? Landa-eremuaz gozatu nahi dugunean, zineko “ordezkoak” edo tokiko biztanleak nahi ditugu? Urdaibain egoera horretaz jabetzen gara, eta, den-dena babesteko edo balioesteko denbora behar denez, gure borondatea eta baliabide guztiak bideratuta daude ezaguna den ondarea zaintzera eta ezkutuan dagoena ezagutzera.

3.3.) Hiri eta herri nagusiak arroen behealdeetan edota ibaien ertzetan daude.

Horrenbestez, uholde arriskua murrizteko, naturari begirunea izateaz gain, ingurumena aintzat hartu behar dugu lurraldea planifikatzeko eta kudeatzeko orduan. Eraikinak ibarretan eraikitzea eta uraren ziklo hidrologikoa

errespetatzea ez dira alferreko aholkuak. 1983ko eta 2002ko uholdeak eta 1989ko suteak hondamen naturaltzat sailkatzen badira ere, gizakiak erantzukizun handia izan zuen horietan guztietan. Urdaibain une oso latzak jasan ziren zorigaiztoko gertaera horietan. Arro hidrografikoak ondo antolatzea eta zaintzea ez da txantxetako lana, arriskuak murriztearekin batera ura modu iraunkorrean erabiltzen ikasi behar baitugu (ibaiak eta akuiferoak ondo zainduz eta lehengoratzuz). Gaizki kudeatutako arroetan, uholdea ibaiak gainez egiten duenean sortzen da, baina ez ditugu ahaztu behar mendi lepoetatik maldan beheara datozen basazko itsaso handiak. Gure biosfera erreserban, balio natural eta kultural itzela duten eremuetan ez ezik, ibai ertzetan eta horien ibarretan ere ezin da eraikin berririk egin. Gainera, babes distantziak daude basoko landaketetatik oraingo eraikinetara.

3.4) Landa-eremua energia iturri eta tokiko klimaren erregulatzaile. Hiriek euren burua hornitzeko gero eta bitarteko gehiago eduki arren (eguzki-energia eta eolikoa), oraindik ere energia kantitaterik handiena landa-eremutik jasotzen dugu (biomasa, energia hidrauliko eta eoliko, eta mineral asko ere bai). Itsasoak dira CO₂ hartzaile nagusiak, eta basoz eta bestelako landarez beteriko espazioak itsasoaren atzetik datoz eginkizun horretan. Baina landa-eremuek CO₂ xurgatu arren, hiriek eta inguru urbanizatuek energia kontsumitu eta, gainera, berotegi efektuko gasak isurtzen dituzte etenik gabe. Gainera, ez dute eguzki-argirik harrapatzen eta, horrela, ingurua berotzen dute. Efektu hau oraindik ere negargarriagoa da eraginkortasun gutxiko eraikinek eta jarduerak, neurririk gabe, beroa askatzen dutenean. Beraz, klima-aldaketa gure arduren artean badago, energia berriztagarri gehiago ekoitzi behar dugu hirietan eta landa-eremuetan (kontu handiz, jakina), eta hiriek lehenbailehen ikasi behar dute energia alferrik ez galtzen. Bide horretan, herriek nahiz alde urbanizatuek eta horiek lotzeko azpiegiturek ez dute landa-eremuarekiko orekarik galdu behar, bestela mikroklimak berotzera joko duelako eta geure bizi-kalitatea eta segurtasuna ez direlako izango orain arte ezagutu ditugunak (beroaldiak, lehorteak, ekaitz bortitzak edo sute-arriskuak dira horren lekuko). Urdaibain, ***Energia-Ingurumen Plan Zuzendaria*** erabiltzen ari gara, Energiaren Euskal Erakundearekin batera (EVE), inguruko baliabideak hobeto aprobetxatzeko, kontsumoa murrizteko eta energiaren erabilera eraginkorra, garbia nahiz anitza sustatzeko. Helburu horiek bat datoz goian aipaturiko Euskal Herriko Ingurumenerako Programa Markoarekin: 5. helburua,

klima aldaketaren eragina mugatzea. Nik haxe gehituko nuke: planetan eta geure inguruan, biak lotuta baitoaz.

Atal hau amaitzeko, gogoan izan behar dugu landa-ingurua osotzen duen ingurumenak eta naturak, baliabideak eskaintzeaz gain, zerbitzu zabal eta oparoak ere ematen dizkigutela, Nazio Batuetako Erakundeak oraintsu gogora ekarri digunez. Horiek ez dute merkatuko preziorik, baina zenbatu ezineko balioa dute. Euskal Herriko estrategiaren 1. helburuak ere horri heldu dio: *Aire, ur eta lurzoru garbiak eta osasungarriak izan ditzagun bermatzea*.

4.- Landa-eremua eta sozioekonomia: sare ekonomiko sendoaren oinarria.

Dibertsitatea naturan onuragarria den era berean, ekonomian ere sistema anitza bermea da. Monolaborantza, arriskutsua izateaz gain, mugatzailea ere bada. Gogoeta honek elkarrekintza eta sinergia kontzeptuetara garamatza. Gure gizartea ekosistema industrialak asmatzen ari da, natura bera kopiatzeko asmoz (biomimesia).

Landako eta kaleko ekonomien elkarrekintza okerraren ondorioak ulertzeko, ondoko bidaia proposatzen dugu:

- Landa-eremuak elikagai osasuntsuak, kalitatekoak eta tokiari egokituak diren produktuak eskaintzen dizkigu, baita ura, energia, klima eta erregulazio hidrologikoa nahiz paisaia ikusgarria ere.
- Herrian edo hirian bizi gara eta gure ogibidea ere hortxe dugu. Egunero, etxean ura, elikagaiak eta energia erabiltzen ditugu arazorik gabe. Hondakinak eta ur zikinak “desagertu” egiten dira miraria balitz bezala.
- Bestalde, gure aisialdirako landa-ingurunea nahi dugu. Bazter guztiak erabili eta arakutzen ditugu gure autoan, baserriko eta naturako biztanleei begirune edota arreta gutxi erakutsiz. Diru nahikoa aurreztu dugunean, lehen edo bigarren egoitza hortxe kokatuko dugu. Gure “beharrizan” berriek azpiegiturak eskatu eta lurraren prezioa puztuko dute.
- Hiriko etxean gaude berriro. Baserritar askok presioari eutsi ezin diotenez, landa-ustiapenak laga dituzte. Gure etxeetan kanpoko produktuak erosi behar dira derrigorrez. Baserriak zaindu duen landazabala ixten hasi da, paisaiak kalitatea galdu du eta aisialdirako eta landa-turismorako aukerak murriztu egiten dira.

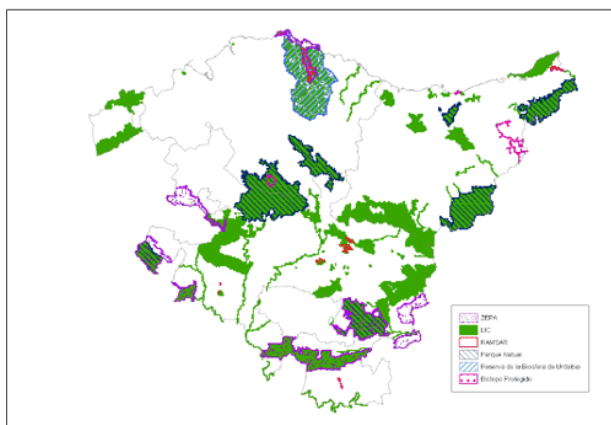
- Orain, baserrietako ekonomia zaurituta dago eta landa-eremuak galdu egin du bere edertasuna. Espazio irekiak pinuz edo eukalituz jantzi dira, etxe berrien eta azpiegitura handien artean. Nekazaritza-turismoak, landa-etxe bihurtuta, erdi hutsik daude. Bizkaiko begiratokitik orain ezin dugu Urdaibaiz gozatu.

Txango hau, errealitatetik hain urrun ez dagoena, baikorragoa izan daiteke. Horixe da ***Urdaibaiko Jarduera Sozio-ekonomikoen Egokitzapen eta Garapenerako Programaren*** (PADAS) helburua: Eskualde osoko baliabideak eta jarduerak era eraginkorrean erabili, ingurumenari begiratzuz. Horretarako, lurraldeak ematen dituen aukera, ahalmen eta elkarrekintza guztiak ondo uztartu behar dira giza kapitalarekin batera, tokikoen bizi-kalitatea eta ekonomia hobetzeko. Asmo honekin batera eskualdeak dituen arazoak gainditu eta erronkak jorratu behar direnez, PADASa Urdaibaiko Agenda 21 da; eskualde osokoa, alegia.

Adibidez, goiko osteratxoa begi onez ikusita, baserrian jasotako fruta edo mahatsa marmelada edo txakolin bihurtu dugu herriko lantegian, ondoren hiritik doazenek goza dezaten gosarian, Gernikan ekoitzitako kutxarilarekin, Izarori begira dagoen nekazaritza-turismoan.

Landa-eremuko lanak, dirua sortzeaz gain, landa-paisaia zaindu eta erabat humanizatuta dagoen ingurumenaren oreka bermatzen du. Horregatik, herrien eta hirien aberastasuna segurtatzeko, inguruari itzuli egin behar dizkio bere etekinaren atal batzuk. Horretarako, baserrietan eta basoetan ingurumena zainduz ekoitzitako produktuei bidezko prezioa eman behar zaie, eta naturak eskaintzen dituen zerbitzuak baloratu, babestu eta ordaindu (ekozergak) egin behar dira.

Beheko irudian, Europako Natura 2000 sarean gehitzeko edo sartzeko dauden eremuak ikusten dira. Biodibertsitatearen eremu beroak edo aberatsak dira. Gizarte osoak horiek babesteko ahalegina egin behar du, natura zainduta eta, aurrekontuen bidez, premiazko bitartekoak onartuta. Baina natura lehen mailako esparru horietan baino eremu zabalagoetan dagoenez (landazabaletan), horien kontserbazioa eta erabilera iraunkorra ere aintzat hartu beharko dugu. Ea ekonomiaren eta ekologiaren etxe biak (eko) ondo uztartzeko gauza garen.

5. Lurra biraka ari da; gizartea ez dago geratuta.

Goiko atalean esandakoak, jakina, ez gaitu eszenatoki izoztura eraman behar, mundua mugitzen ari baita, kosmosean eta gure kaleetan. Bestela, begiratu: munduko gizakien populazioa goraka doa (ia 6.400.000.000 *Homo sapien sapiens* lurrean); biosferako bidaia-lagunak gero eta urriagoak ditugu (biodibertsitatea galdu); distantzia fisikoak gero eta txikiagoak dira; errepideak automobileraz josita eta itota daude; komunikatzeko tresnak gero eta hedatuago daude (komunikazio gaitasuna beste kontu bat da); lurra berotzen ari da; ur garbia urriagoa da, eta polo eta glaziarretan metatuta zegoena itsasoko kresalarekin nahasten ari da; ekonomia globalizatua dago; herrialde aberatsen eta txiroen arteko leizea sakontzen ari da; laugarren mundua agertu da hiri aberatsetan; oraindik ez daukagu bakerik,...

Urdaibain ere gauzak mugitu egin dira 1993-2003 urteen artean, EKEG/PRUG onartu eta aldatu egin baitzen urte horietan. Zorionez, langabezia jaitsi egin da, baina baserritarrak eta arrantzaleak urritu egin dira. Naturaren kontserbazioaz kontzientzia handiagoa omen daukagu, baina landare inbaditzaileak bazter guztietara zabaltzen ari dira. Azterketa osoa egiteko espaziorik ez dugunez, EKEG/PRUGen zona-banaketaren aldaketak aztertuko ditugu jasandako mugimendu horien berri izateko edo joerak ulertzeko.

EKEG/PRUG	Urtea		Aldea
	1993	2003	hektareak

Babes Bereziko eremuak	2.486	2.597	+ 111
Babes eremuak	5.415	5.241	- 174
Abelur garrantzitsuko e.	1.817	1.780	- 37
Basogintza eremuak	6.840	6.805	- 35
Landa-lur arrunteko e.	4.400	4.357	- 43
Landa-biztanleguneak (NP)	330	408	+ 78
Sistema eremuak	42	52	+ 10
Landa-eremua osotara	21.330 (%97)	21.240 (%96,5)	
OPU	670 (%3)	760 (%3,5)	+ 90
Azalera guztira	22.000 (%100)	22.000 (%100)	
OPU+NP + Sistema eremuak	1042 (%4,75)	1.220 (%5,55)	+ 178

Goiko taulan ikusten denez, Babes Bereziko Eremuek gora egin dute, baina Babes Eremuek behera (neurri batean, horietariko asko Artadien Babes Bereziko eremura gehitu zirelako). Bestalde, OPU eremua ez da hazi landa-lur arrunteko lurak (- 43) bakarrik hartuz, teoriar hori aurreikusten bazen ere. 90 hektarea horietatik, 30 inguru industrialdeak handitzeko edo sortzeko izan dira. Dena den, landa-biztanleguneen azaleraren gorakada datu oso nabarmena da (herri gehienetan mugatu eta antolatu gabe), eta horiek kalifikazio guztietako lurak hartu dituzte, oso sakabanatuta baitaude Urdaibai osoan. Herri edo zoru urbanizagarriak (OPU), %3 izatetik %3,5 izatera igaro dira. Sistema eremua zeharka hartuko dugu kontutan, errepideen sarea oraindik ez baitago ondo kuantifikatuta. Amaitzeko, lurra porlanez edo galipotez erabat estali edo modu intentsuan erabiltzen dituzten kalifikazioak kontuan hartuta (OPU+NP+Sistema eremuak), eta errepide sarea ere aintzat hartuz, Urdaibai biosfera erreserbaren %6 inguru dago urbanizatuta.

Hiri sistemari dagokionez, herrietako bizitza ekonomikoa (merkataritza, ostalaritza, industria, eraikuntza, turismoa) nabarmendu behar da, batez herri handietan (Bermeo, Gernika eta horren ingurua), baina herri txiki gehienetan ez; izan ere, azken horietan dendarik nahiz ostalaritzako zerbitzurik gehienak eta arrantzale kofradiak itxi egin dira. Hala ere, gune ekonomiko berriak sortzen ari dira. Batzuk nahasiak dira edo turismoarekin batera ibiliko dira; besteak, ordea, eskualdeko jarduera ekonomikorik potoloenak (industria eremuak) hartuko dituzte (Muxika), eta “eremu hautaketaren” eragin hori lurraldearen ezaugarri eta balio hauskorrek sortzen dute.

Komunikabideei dagokienez, portuak, errepideak, trenbideak eta zidorrak aipa daitezke. Portu nagusia Bermeokoa da eta hiru erabilera nagusiak (arrantza, merkataritza eta kirola) gorde eta sustatu nahi ditu. Mundakan eta Elantxoben, miraririk egon ezean, kirol portuak baino ez dira egongo. Bestalde, Urdaibain errepide zabala dago, baina autoen parkearen gorakadak, Bermeoko portuko trafiko astunak eta bisitarien autoen erabilera mugagabeak arazo handiak sortzen ditu. Gainera, Autzaganeko eta Sollubeko gain arriskutsuek abenturako bidaia eskaintzen die kamioilariei. Eskualdeko herri nagusiek (Gernika, Mundaka) saihesbideak eraiki dituzte, eta Bermeo ere horretan dabil. Trena, ordea, altxor izugarri polita da, eta eskualde osoa zeharkatzen du Bilbotik edo Zornotzatik datozen bidaiariek. Baina azken urteotan gero eta gutxiago erabiltzen da, eta oraindik merkantziak (errepide bihurrietan erortzen diren bobinak alegia) ez dira konboietan ateratzen, Bermeoko portuan horretarako azpiegitura prestatuta egon arren. Zorionez, eskualdeak zidor sare zabala du, eta Kostaldeko Donejakue Bidea, Ardo eta Arrainaren ibilbidea edota Urdaibaiko bira horren adibide nagusiak dira. Datu okerreza da gure bidegorrien sarea oraindik planoetan bakarrik goza dezakegula. Amaitzeko, kanpo harremanei dagokienez, gure kostaldeko portuez gain, Loiuko aireportua eta autopista sarea oso hurbil daude geure eskualdetik.

Paisaia aldatzen ari da etenik gabe, baina hirien eta kaleen zabalkunde azkarrari eta amorratuari eutsi egin behar zaio. Horrenbestez, Euskal Herriaren edo Urdaibairen gaineko hausnarketa ezin dugu Santimamiñeko iluntasun hotzean soilik oinarritu. Horregatik, geure etorkizunaz aritzeko, Euskal Herriari, Europari eta munduari begira egon behar dugu. Geurera etorrita, gainera, lurraldeaz eta gizarteaz hausnarketa sakona egin beharra dago, osotasuna aintzat hartuz eta berdintasuna aldarrikatuz, kaletako, landako edo kostaldeko herrientzat. Euskal Herriko Ingurumenaren estrategiaren 4. helburuak dionez, *Lurraldearen oreka eta mugikortasuna behar dira, ikuspegi komunitik.*

Gaurko “ogitartekoak” eta etorkizuneko erronkak zeintzuk diren jakiteko, eta hiriko eta landako eremuaren arteko adostasuna eta oreka bermatzeko, beharrezkoak dira ezagutza, partaidetza eta elkarriketa, azken batean oinarri sendoko itunak ezinbestekoak izango baitira. UNESCOren MaB

programaren kontzeptuak erabilia, Kontserbazioa eta Garapena ondo uztartzeko, laguntza behar da (ezagutza, partaidetza eta komunikazioa). Urdaibain ondoko bitarteko hauek erabiltzen ari gara:

Jakintza:

- ***Urdaibaiko Garapen Iraunkorra eta Ingurumen Hezkuntza, UNESCO Katedra.***
- Bestelako ikasketak (ondare naturala eta kulturala, soziologia, giza habitataren bilakaera,...).
- Egoera orokorrari buruzko txostenak.
- Lurraldearen bilakaera eta giza habitataren azterketa.
- Ikastaroak, mintegiak eta hitzaldiak.

Elkarriketa-topaguneak:

- Urdaibai biosfera erreserbako Zaingo Batzordea.
- Urdaibai biosfera erreserbako Lankidetza Kontseilua.
- Urdaibaiko Garapen Iraunkorrari buruzko Jardunaldiak.

Partaidetza:

- Tokiko Agenda 21 (Urdaibai-Busturialdeko Udaltalde 21).
- Eskolako Agenda 21.
- Ingurumen boluntarioen sareak eta ekimenak.
- Herritarren partaidetzarako ohiko bideak eta iradokizunak.
- Kanpainak: energia, mugikortasun iraunkorra, ...
- Eguneroko jardun arduratsua.

Urdaibai biosfera erreserbako eragile nagusiak bertako herritarrak dira, landa-eremuan eta herrietan. Lur gehiena pribatua da eta jarduera ekonomikoak, batez ere, herritarren eskuetan daude. Beraz, paisaiaren eta ekonomiaren kudeatzaileak eta arduradun zuzenak egunero jarduten dutenak dira. Administrazioak laguntze eta arautze lanetan ari dira, eta zenbaitetan sustapen proiektu zuzenak ere izaten dituzte (mendi publikoetan edo industrialdeetan).

Urdaibain erabaki nagusiak herri administrazioen eskuetan badaude ere (ondasun orokorra edo komuna zaintzeko ahaleginean), partaidetza ahalbidetzen duten mahaiak daude, eta horietan administrazio guztietako eta tokiko gizarte-erailen ordezkariak elkartzen dira. Lehen esan dugunez, Urdaibai biosfera erreserbako Zaingo Batzordea (24 kide) eta Lankidetza Kontseilua (14 kide) horren adierazle dira. Partaidetza zuzenari dagokionez, ingurumenaren arloko boluntariok dira horren adierazle nagusiak.

6. Amaiera

Landa-esparruaren ondarea, ondasunak, baliabideak, zerbitzuak eta, azken batean, balio handia ukaezina da. Inguru biofisikoa izateaz gain, gure gizartearen multzorik handiena ere (ikuspegi kualitatibotik begiratuta) hortxe bizi da. Hiriak begirunea zor dio landa-eremuari, gaurko gizartearen beharrianak ez

baitira kaletarren nahietara soilik mugatu behar. Badakigu erabakiak eta plangintzak hirietan diseinatzen direna, baina herri edo lurralde ikuspegi osoa hartu behar da aintzakotzat. Horri dagokionez, hiriek barnerantz garatzen ikasi behar dute lurralde eraginkortasunaren ikuspegitik. Bestalde, lurraldearen gaineko erabakiak arduran, berdintasunean, elkartasunean, bideragarritasunean eta iraunkortasunean oinarritu behar dira. Etorkizunari begira, hurrengo belaunaldiei Urdaibai eta mundu hobe, osasuntsuagoa eta seguruagoa uzten saiatu behar dugu (gure txikitasuna munduan ahaztu gabe, baina era berean gure ardura saihestu barik). Amaitzeko, ez da Urdaibai eta Euskal Herri bizi, oparo eta sendorik egongo landa-eremurik gabe.

7. Urdaibai biosfera erreserbako ondarea, plangintza eta ekimenak ezagutu nahi badira:

www.euskadi.net/urdaibai

8. Gaiari loturiko komunikazioaren egilearen idazlanak:

- ARANA EIGUREN, Xabier. “Kontserbazioaren eremu-motak”. Non: *Naturaren kontserbazioa: nora goaz?*, Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 1993; 21-25 orr.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “Kontserbazioa eta garapena Urdaibaiko biosfera erreserban”. Non: *Jornadas sobre planeamiento ambiental del territorio y desarrollo sostenible*, 25. zenb., Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 1995; 103-107 orr.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “El interés social de la actividad agraria y su desarrollo sostenible en la Reserva de la Biosfera de Urdaibai”. Non: *Desarrollo rural y medio ambiente: el futuro del sector agrario*, 35. zenb., Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 2007; 257-260 orr.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “La ordenación de la actividad turística en la Reserva de la Biosfera de Urdaibai”. Non: *Hacia un turismo sostenible en la Reserva de la Biosfera de Urdaibai*, 47. zenb., Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 1998; 141-148 orr.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “Un momento de reflexión sobre el desarrollo socioeconómico de la Reserva de la Biosfera de Urdaibai”. Non: *Garapen sozioekonomikorako estrategiak biosfera erreserbetan*, 43. zenb., Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 1999; 167-170 orr.

- ROZAS ORMAZABAL, Marta eta ARANA EIGUREN, Xabier. “La ordenación de la actividad forestal de la reserva de la biosfera de Urdaibai”. Non: *Baso sistemen kontserbazioa, erabilera eta kudeaketa*, 58. zenb., Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 2001; 237-241 orr.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “Naturgune babestuak, lurralde antolamendua eta garapen jasangarria”. Non: *Eusko News & Media*, 153. zenb., Eusko Ikaskuntza, 2002.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “La reserva de la biosfera de Urdaibai. Un proceso encaminado hacia la sostenibilidad”. Non: *Jornadas sobre la Reserva de Biosfera de Menorca*. colección RECERCA, 2, Menorca: Institut Menorquí d’Estudis, 2002; 197-202 orr.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “El reto de la sostenibilidad en la Reserva de la Biosfera de Urdaibai. Ensayos sobre un escenario real, entre lo posible y lo deseable”. Non: *Boletín de la Sección del Estado español de EUROPARC*, 16. zenb., Madril: Sección española de EUROPARC, 2003; 37-42 orr.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “Reserva de la biosfera de Urdaibai. La práctica de la sostenibilidad en un territorio humanizado europeo”. Non: *Cuarto catálogo español de buenas prácticas. Hábitat II.*, Madril: Sustapen Ministerioaren Argitalpen zerbitzua, 2003; 295-301 orr.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “Naturaren kontserbazioa eta ingurumena. Urdaibai: izadia, baserria eta gizakia jasangarritasunaren kabian”. Non: *Globalizazioa eta ingurumena. Euskal begirada bat*, Bilbao: Udako Euskal Unibertsitatea, 2003; 115-123 orr.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “Urdaibaiko biosfera erreserba eta ondare kulturala”. Non: *Patrimonio Cultural*, 64. zenb., Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 2004; 51-56 orr.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “Plan de desarrollo sostenible (PADAS) y Agenda 21 de la reserva de la biosfera de Urdaibai”. Non: *La integración social de los espacios naturales protegidos. I simposio hispano-suizo <Tierra Adentro>*, Monografías de la Red de Espacios Naturales de Castilla y León, Valladolid: Junta de Castilla y León, 2005; 279-288.
- ARANA EIGUREN, Xabier. “Urdaibaiko ondare natural eta kulturalaren kontserbazioa eta baliospena”. Non: *Urdaibai (1984-2004): Etorkizunari begirada, hausnarketa eta gizarte ekintzaren ikuspegitik. Urdaibaiko garapen iraunkorrari buruzko X. Jardunaldiak*, 66. zenb., Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 2005, 31-36 orr.

- ARANA EIGUREN, Xabier. “Valores y retos de la reserva de la biosfera de Urdaibai”. Non: “*Actas del III Congreso español de biogeografía*”, UPV/EHU. Prentsan.

